

CRISTINA RALUCA SICOE

**TERMINOLOGIE DE ORIGINE SÂRBĂ
ÎN LITERATURA BĂNĂȚEANĂ**

**Cuvânt-înainte de
prof. univ. dr. Mihai Radan**

**Editura Universității de Vest
din Timișoara
2022**

CUPRINS

Cuvânt înainte (prof.univ. dr. Mihai Radan)	9
Argument	15
1. Influența veche sud-slavă în limba română. Considerații generale	23
2. Banatul – spațiu al diversității etnice și culturale.....	41
2.1. Caracteristicile generale ale subdialectului bănățean	41
2.2. Cadrul istoric, geografic și cultural a raporturilor româno-slave (sârbești) în regiunea Banatului în plan lingvistic	49
2.2.1. Relațiile culturale româno-sârbe în secolele XIV-XVI și impactul acestora asupra culturii românești	53
2.2.2. Influența bisericii și a literaturii slavone de redacție sârbă asupra spiritualității și culturii românești	56
2.2.3. Influența sârbă populară	61
2.3. Delimitarea împrumuturilor sârbești de alte împrumuturi	
în graiurile bănățene	67
2.3.1. Influența slavă.....	71
2.3.2. Influența turcă	74
2.3.3. Influența maghiară.....	78
2.3.4. Influența germană.....	84
3. Literatura dialectală bănățeană – privire generală.....	89
3.1. Împrumuturi de origine sârbă în literatura bănățeană. Lista de cuvinte	100
3.2. Împrumuturi de origine maghiară în literatura bănățeană. Lista de cuvinte	139
3.3. Împrumuturi de origine germană în literatura bănățeană. Lista de cuvinte	148
3.4. Clasificarea tematică a împrumuturilor	156
3.5. Clasificarea morfologică a împrumuturilor sârbești	176
4. Stratificarea influențelor cultural-lingvistice reflectate în literatura dialectală bănățeană.....	179
4.1. Concurența sinonimică între termenii de origine sârbă și cei de alte origini în literatura bănățeană.....	190
4.2. Evoluția semantică a împrumuturilor sârbești în subdialectul bănățean.....	204
4.3. Împrumuturi sârbești care au dispărut din subdialectul bănățean sau care au devenit arhaisme.....	215
5. Considerații finale	225
BIBLIOGRAFIE.....	231
INDEX DE AUTORI	245
INDEX DE CUVINTE	249

1. Influența veche sud-slavă în limba română. Considerații generale

De-a lungul istoriei poporul nostru a intrat în contact cu mai multe popoare, iar una dintre principalele consecințe ale acestor contacte între comunități de limbă diferite sunt împrumuturile, interferențele, influențele în diferite segmente ale limbii.

Influența slavă este cea mai importantă dintre influențele vechi, fapt dovedit de numărul mare de împrumuturi de origine slavă care se regăsesc în aproape toate compartimentele vocabularului, dar și în celelalte segmente ale limbii române (fonetică, morfologie, toponimie, onomastică etc.), în special în unele dialecte ale sale. Drept dovadă, în fondul de bază al vocabularului limbii române, în care majoritare sunt cuvintele de origine latină, există și un număr mare de cuvinte slave, cuvinte uzuale de care limba română nu se poate lipsi, precum: *prieten, iubi, plăți, zâmbi, trăi, opri, drag, scump, sărac, grijă, dragoste, deal, vreme, zori, obraz* etc.

Există și voci care exagerează rolul jucat de elementul slav în procesul de formare a limbii române. În acest sens vom aminti părerea lui O. Densusianu, care, în capitolul în care discută despre influența slavă în *Histoire de la langue roumaine*, afirma următoarele:

C'est, en effet, à partir de l'invasion slave que le roman balkanique est devenu le roumain, tel qu'il se présente à nous aujourd'hui. Jusqu'alors, le parler qui était résultat du latin transplanté sur les deux rives du Danube ne pouvait être considéré que comme une variante dialectale, pour ainsi dire de l'italien. C'est le contact avec les slaves qui transforme ce parler en une langue special, toujours romane sans doute dans sa constitution interne, mais sensiblement différente de celles qui sont sorties de la même souche.⁷

---

⁷ „De fapt, numai odată cu invazia slavilor latina balcanică a devenit română, așa cum ni se prezintă astăzi. Până în acel moment, limba rezultată din latina adusă

I. Pătruț este unul dintre lingviștii care atrage atenția asupra faptului că unii cercetători români și străini au exagerat uneori în lucrările lor rolul elementului slav⁸, fiind de părere că influența slavă a jucat doar rolul de superstrat, contactul lingvistic dintre români și popoarele slave având loc spre sfârșitul epocii de formare a limbii și poporului român, în acest caz „limba noilor veniți suprapunându-se peste limba populației existente”⁹, cele două popoare transmițându-și reciproc elemente caracteristice. Printre argumentele pe care I. Pătruț le aduce în susținerea tezei sale ar fi și faptul că, afirmă autorul, „statisticile existente sunt viciate de o greșeală de metodă: în ele procentul cuvintelor de origine slavă reprezintă nu numai cuvintele împrumutate din bulgară, sârbocroată etc., ci și derivatele pe teren românesc, care nu pot fi socotite «de origine slavă», ci evident că sunt cuvinte românești”¹⁰. Tot în susținerea acestei idei, I. Pătruț neagă valabilitatea sistemului fonologic al limbii române elaborat de E. Petrovici¹¹, aducând drept argument faptul că limba bulgară cunoaște numai două serii de foneme consonantice, „dure” și „moi”, astfel că ar fi imposibil ca în urma influenței bulgare, să se ajungă la un sistem fonologic românesc de structură complet diferită – cu patru serii de consoane¹². Și lingvistul

---

pe cele două maluri ale Dunării nu putea fi considerată decât o variantă dialectală a italienei. Contactul cu slavii este cel care a transformat acest idiom într-o limbă specială, romanică fără îndoială în constituția sa internă, dar sensibil diferită de celelalte având aceeași origine” [tr.n.]. O. Densusianu, *L'histoire de la langue roumaine, Tome premier, Les origines*. Paris, 1901, pp. 240-241.

⁸ I. Pătruț, *Studii*, p. 100.

⁹ Al. Rosetti, *ILR*, p. 269.

¹⁰ I. Pătruț, *Studii*, p. 93.

¹¹ Conform concepției lui E. Petrovici, limba română posedă patru arii corelative ale consoanelor de diferite timbre: consoanele neutre, palatalizate, labializate (rotunjite) și labio-palatalizate. Autorul susține că „influența slavă a creat condițiile apariției corelațiilor de timbru ale consoanelor, anume felul slav de a rosti consoanele cu tonul caracteristic mai ridicat sau mai scăzut decât acela al vocalelor următoare și păstrarea acestui timbru și după dispariția sau modificarea vocalelor următoare. Fenomene asemănătoare nu se întâlnesc în celelalte limbi romanice” (E. Petrovici, *Influența slavă asupra sistemului fonemelor limbii române*, Societatea de Științe istorice și filologice, 1956, pp. 37-38).

¹² Pentru mai multe detalii despre argumentele aduse de I. Pătruț, a se vedea I. Pătruț, *Studii*, pp. 93-100.

G. Ivănescu infirmă valabilitatea acestui sistem fonologic considerând asemănările între cele două sisteme (român și bulgar, mai exact vechi slav) sunt „cu totul întâmplătoare, neavând o legătură istorică”¹³.

Majoritatea lingviștilor români împărtășesc părerea lui I. Pătruț și consideră influența slavă ca o influență relativ puternică manifestată spre sfârșitul perioadei de constituire a limbii române, ale cărei rezultate sunt cu precădere în lexic. Amintim în acest sens părerea lui Al. Gafton, care, referindu-se la influența slavei vechi, notează: „secolul al IX-lea este cel în care o reală influență slavă se exercită asupra unei limbi formate”¹⁴. Referitor la aceeași problemă, G. Ivănescu menționează: „Influența slavă veche asupra românei este de ordin aproape exclusiv lexical, prea puțin morfotic și sintactic, și se situează în epoca următoare a dezvoltării limbii române”¹⁵.

În opinia noastră, limba română a suferit o puternică influență slavă, care i-a conferit noi valențe balcanice.

În ceea ce privește începutul influenței slave asupra limbii române, literatura de specialitate prezintă datări diferite, unele situându-se la diferență de câteva secole față de altele. Astfel, în timp ce unii lingviști precum Al. Rosetti și G. Ivănescu¹⁶ plasează începutul influenței slave în secolele VI-VII, când slavii s-au așezat pe un teritoriu vast care includea Ardealul, Crișana, Banatul, Oltenia, munții Moldovei și o mare parte din Peninsula Balcanică, I. Pătruț consideră că „limita inferioară a relațiilor lingvistice slavo-române nu poate fi coborâtă sub secolul al IX-lea, chiar al X-lea”¹⁷.

---

¹³ G. Ivănescu, *ILR*, p. 200.

¹⁴ Al. Gafton, *Elemente de istorie a limbii române*, Editura Restitutio, Iași, 2001, p. 156.

¹⁵ G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 200.

¹⁶ Al. Rosetti afirmă: „elementele slave au pătruns în graiul populațiilor romanizate, începând cu secolul al VII-lea și al VII-lea”; „Pătrunderea celor dintâi termeni slavi în limba română, între secolele al VII-lea și al IX-lea, corespunde cu crearea primelor state feudale slave din Peninsula Balcanică”. (Al. Rosetti, *ILR, passim* pp. 264-267); în același sens G. Ivănescu menționează: „Începe așadar pe la mijlocul secolului al VII-lea o influență slavă asupra poporului român și o influență românească (sau în general romanică) asupra populației slave din Dacia și din Peninsula Balcanică”. (G. Ivănescu, *ILR*, p. 272).

¹⁷ I. Pătruț, *Studii*, p. 93.

Din punctul nostru de vedere, este greu de crezut că slavii au conviețuit alături de români mai mult de două secole fără ca această conviețuire să nu lase nicio urmă în limbă. Se pare că aceste controverse apar din lipsa dovezilor lingvistice care să ateste o influență slavă înainte de secolul al IX-lea. Cuvintele cu o vechime mai mare de acest secol fie sunt neconcludente ca număr, fie s-a considerat că acestea au intrat din slavă în latina târzie, în limba română fiind deci moștenite¹⁸. Al. Rosetti explică absența trăsăturilor fonetice arhaice ale elementelor slave din limba română prin faptul că „în provinciile dunărene pătura de elemente slave, pătrunsă în primele timpuri, a fost în permanență reînnoită prin aporturi noi, astfel încât pronunțarea cuvintelor a fost tot timpul readaptată la pronunțarea curentă”¹⁹.

Așadar, cert este faptul că în jurul secolului al VII-lea pe teritoriul țării noastre (în zonele amintite mai sus) au pătruns triburi de slavi, mult mai puțini din punct de vedere numeric decât populația autohtonă. Aceștia s-au așezat aici, au conviețuit și stabilit relații cu populația dacoromană, cele două popoare influențându-se reciproc. În cele din urmă slavii, deoarece erau mai puțin numeroși, au fost asimilați.

Deși nu poate fi stabilit cu exactitate momentul în care a început influența slavă asupra limbii române, este recunoscut faptul că până în secolul al XII-lea pătruseseră deja în limba română majoritatea elementelor slave care fac parte și în momentul de față din vocabularul românesc de bază. Aceste împrumuturi vechi sunt atât rezultatul contactului direct dintre cele două limbi, cât și al unui îndelungat proces de bilingvism româno-slav. Despre aceste vechi elemente slave se afirmă că prezintă caracteristicile limbii bulgare²⁰, ținând cont de particularitățile fonetice ale acestora, și că, în general, au un caracter oral, popular. Atât toponimele de origine slavă de pe teritoriul țării noastre de genul: *Târnave, Zlatna, Moigrad, Bălgrad, Prahova*, cât și împrumuturile slave vechi din limba română, reprezintă dovezi ale faptului că slavii care au fost asimilați de către români vorbeau niște dialecte ce prezentau particularitățile acelor graiuri ce vor fi numite bulgărești.

---

¹⁸ E. Petrovici, „Le latin oriental possédait-il des éléments slaves?”, în *Revue roumaine de linguistique*, XI, 1966, pp. 313-321.

¹⁹ Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 265.

²⁰ Vezi Al. Rosetti, *ILR*, p. 274.

Referitor la caracterul bulgar al împrumuturilor vechi slave, ni s-a părut interesantă opinia lui G. Ivănescu²¹, care consideră că nu toate particularitățile fonetice ale acestor cuvinte sunt caracteristice limbii bulgare, exprimându-și astfel unele rezerve față de caracterul exclusiv bulgar al celei mai vechi influențe slave. În același timp, G. Ivănescu susține că „unele cuvinte de origine slavă veche, din română, apar nu pe tot teritoriul român sau dacoromân, ci numai într-o parte a acestui teritoriu”²². Deși diferențele de la o regiune la alta, în ceea ce privește influența slavă veche, nu sunt foarte numeroase, ele totuși există și au la bază faptul că atât limba slavă, cât și româna din Dacia prezentau deosebiri dialectale. Aceste diferențe din cadrul românei, în acea perioadă, își pot găsi explicația în forma de organizare a poporului român din acea vreme – triburi, uniuni de triburi, obști sătești – ceea ce s-ar traduce prin existența mai multor comunități lingvistice în cadrul aceluiași popor, fapt ce a determinat în mod natural împrumutarea unor elemente diferite din limba populației alogene, slavii. Variațiile care există în influența de origine slavă veche asupra limbii române de la o regiune la alta par să fi fost determinate atât de diferențierile dialectale din cadrul românei, cât și de faptul că nici influența slavă nu s-a exercitat de către un dialect slav foarte unitar, ci de unul diferențiat. În aceste variații dialectale trebuie să căutăm explicația pentru situația unor elemente vechi slave care sunt specifice numai unor graiuri ale limbii române. Acestea demonstrează că împrumutarea elementelor vechi slave s-a făcut în mod independent de la o regiune la alta: unele graiuri au preluat unele cuvinte, în timp ce în altă regiune s-au împrumutat elemente diferite, inexistente în celelalte graiuri.

Și totuși diferențele de ordin fonetic și lexical înregistrate în diferitele regiuni ale teritoriului dacoromân în ceea ce privește influența slavă veche nu sunt tot atât de numeroase precum cele care separă dacoromâna de macedoromână, meglenoromână și istroromână, iar asta se datorează faptului că dacoromânii și slavii din Dacia au conviețuit, fapt ce a dus în cele din urmă la romanizarea slavilor și la o influență slavă aproximativ unitară pe tot teritoriul, cu mici diferențieri regionale. G. Ivănescu, în articolul *Varia-*

---

²¹ G. Ivănescu, *ILR, passim*, pp. 357-363.

²² *Ibidem*, p. 359.

*tions régionales de l'influence du vieux slave sur la langue roumaine*²³, consideră că influența veche slavă s-a exercitat asupra limbii române în două moduri: în unele situații împrumuturile slave au pătruns în limba română într-o anumită regiune, pentru ca mai apoi să se răspândească pe tot teritoriul daco-român. Autorul dă drept exemple cuvintele *blid* și *cojoc* care se pare că prezintă niște transformări fonetice excepționale ce n-ar fi putut avea loc independent în mai multe regiuni ale teritoriului daco-român. Din aceste considerente autorul crede că acest tip de împrumuturi au intrat inițial numai într-o anumită regiune a teritoriului daco-român de unde au fost răspândite în restul teritoriului, cel mai probabil pe cale comercială. De cealaltă parte, sunt împrumuturile care au intrat în mod independent în fiecare regiune, de la grupurile de slavi aflate pe teritoriile respective, mai ales în momentul asimilării acestora. În acest mod același element putea fi împrumutat în fiecare regiune în mod independent sau există posibilitatea ca în fiecare regiune să fi penetrat și elemente specifice, care nu se regăsesc și în restul teritoriului, dând astfel naștere acelor controversate diferențe regionale care există între elementele lexicale împrumutate din vechea slavă. Aceasta ar fi una din explicațiile faptului că unii din termenii pe care româna i-a împrumutat din vechea slavă sunt caracteristici fie numai unei regiuni din teritoriul daco-român, fie mai multor regiuni.

Din punctul nostru de vedere, aceste deosebiri regionale au la bază cel puțin două cauze: 1. diferențierile dialectale ale românei și ale limbii slave vechi din epoca influențelor slave; 2. sfera de interes a celor care au împrumutat cuvintele, ținând cont de faptul că ocupațiile oamenilor erau diferite de la o zonă geografică la alta și, în acest caz, este normal ca o persoană care se ocupă cu pescuitul să împrumute cuvinte din terminologia referitoare la pescuit, la transportul pe apă și nu cuvinte referitoare la păstorit, de exemplu. Rămâne un aspect deschis unor cercetări mai amănunțite, care însă nu reprezintă obiectul lucrării noastre.

Referitor la aceste elemente vechi slave, care au intrat în limba română în mod diferențiat, trebuie să menționăm faptul că una dintre regiunile României considerată printre cele mai conservatoare este Banatul. În sub-dialectul bănățean se găsesc o serie de elemente vechi slave care fie sunt

---

²³ Vezi *Romanoslavica*, XVI, 1968, pp. 31-42.

folosite numai în acest subdialect, fie, unele dintre ele, se regăsesc și în graiurile vecine, respectiv cele din Hațeg, Crișana, Munții Apuseni și Maramureș, fapt ce demonstrează că în vestul României influența slavă a prezentat unele aspecte diferite față de celelalte regiuni, Muntenia și Moldova. Dintre cuvintele vechi slave specifice graiurilor din Banat și din Hațeg, G. Ivănescu²⁴ le amintește și pe următoarele: *cloambă, miștotă, năstăv, nedeie, a jăgui, oglăvii, vrăbete* etc.

În graiurile din Banat și Hațeg, pe lângă aceste elemente slave vechi caracteristice, se găsesc și numeroase împrumuturi de origine sârbă, care cel mai probabil au intrat în limbă începând cu sfârșitul secolului al XII-lea, când sârbii carașoveni s-au stabilit în această regiune²⁵. M. Radan este unul dintre cercetătorii care a studiat îndeaproape tot ce are legătură cu această „enclavă etnică”, de la etnogeneza acestora și până la caracteristicile limbii vorbite de aceștia. În opinia acestuia „carașovenii de azi sunt urmași ai primilor slavi sudici stabiliți în Banat prin secolul al VII-lea, care s-au amestecat ulterior cu diferiți imigranți din sudul Dunării, în cea mai mare parte sârbi (secolele XIV-XVI)”²⁶.

O altă ipoteză ar fi că datorită poziției geografice a Banatului – aflat în partea de sud-vest a teritoriului dacoromân, în imediata vecinătate a sârbilor – acesta să fi suferit chiar în perioada influenței slavei vechi, o influență de factură sârbă. În susținerea acestei ipoteze un rol important îl are toponimia

---

²⁴ G. Ivănescu, „Variations régionales de l'influence du vieux slave sur la langue roumaine”, în *Romanoslavica*, XVI, 1968, p. 37.

²⁵ Cu privire la momentul venirii sârbilor carașoveni în Banat, părerile sunt împărțite. E. Petrovici când vorbește despre toponimele din Valea Almăjului (Vezi „Articole mărunte, notițe, rectificări. Toponimice slave din Valea Almăjului (Banat)” în *Dacoromania*, VIII, 1936, pp. 175-180) susține că „Slavii din Carașova au venit în așezările lor de astăzi de undeva din Vechea Sârbie, probabil în secolul al XV-lea). Tot atunci se va fi așezat și în Almăj o ramură din aceeași Sârbi cari s'au opoșit la Carașova”. Pe de altă parte G. Ivănescu și Th. Trăpcea susțin că sârbii din Carașova s-au stabilit în Banat spre sfârșitul secolului al XII-lea. (vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 436, Th. Trăpcea, „Carașovenii – o «mărunță» populație din țara noastră”, în *Studii, Revistă de istorie*, X, nr. 6, 1957, pp. 93-101, document consultat online pe adresa <http://www.digibuc.ro/>, în data de 11 februarie 2015, ora 12:50, p. 101).

²⁶ M. Radan, *Graiurile Carașovene azi. Fonetica și fonologia*, Timișoara, Uniunea sârbilor din România, 2000, p. 222.

din această regiune. Acești sârbi stabiliți în Banat au creat o toponimie care prezintă caracteristici sârbești, nu numai în Banat ci și în Hațeg și Vestul Olteniei. E. Petrovici²⁷ consideră ca fiind de origine sârbească toponimicele oltenești *Ugri, Putna, Predel, Orevița, Deva* în Hunedoara, *Dilboșeț și Vorăț* în Banat, *Putna* în județul Gorj și multe altele.

Același autor a analizat într-un studiu mai aprofundat toponimele slave din zona Almăjului²⁸, regiune recunoscută pentru caracterul conservator atât al limbii, cât și al tradițiilor populare, dar și pentru unele caracteristici arhaice pe care le prezintă graiurile vorbite în această regiune. Se știe că toponimia este o sursă foarte importantă de informații despre istoria unui popor atunci când dovezile istorice sunt insuficiente sau inexistente. În egală măsură și lingviștii apelează la toponimie pentru stabilirea cât mai exactă a momentelor când limba română a suferit anumite influențe. Revenind la studiul lui E. Petrovici, acesta este foarte important deoarece a demonstrat faptul că din punct de vedere fonologic, toponimicele slave din Almăj diferă de cele din celelalte regiuni românești, prezentând un caracter sârbesc, față de restul toponimicelor românești de origine slavă care prezintă un caracter « medio-bulgar ». E. Petrovici consideră că particularitățile fonologice sârbo-croate pe care le prezintă toponimia slavă din regiunea Almăjului – precum *Dilboșeț, Grădăț, Vorăț, Prăvălăț, Vîrșăț etc.* – pe care le caracterizează ca fiind arhaice și dialectale, sunt specifice și graiului sârbo-croat al Carașovenilor ale căror sate sunt vecine cu Almăjul. E deci probabil că graiul sârbo-croat vorbit cândva în Almăj avea aceleași nuanțe dialectale ca cel de la Carașova. Pe baza acestor informații se poate presupune că odată cu carașovenii, în regiunea Almăjului s-a așezat o ramură a aceleiași populații sârbocroate, care a manifestat o importantă influență atât în limba românilor din această regiune, cât și în cultură și toponimie. Perioada în care aceștia s-au stabilit în regiune este anterioară secolului al XV-lea fapt dovedit de fonetismul sârbesc arhaic pe care-l prezintă toponimia sârbă din Banat și Hațeg, care este diferită de toponimia sârbă de după secolul al XV-lea. Aceleași particularități arhaice pot fi identificate și în unele elemente de origine slavă specifice graiurilor

---

²⁷ Vezi studiul intitulat „Toponimice sud-slave occidentale în Oltenia”, în *Romanoslavica*, XII, 1965, pp. 11-19.

²⁸ Vezi E. Petrovici „Articole mărunte, notițe, rectificări. Toponimice slave din Valea Almăjului (Banat)”, în *Dacoromania*, VIII, 1936, pp. 175-180.

bănățene²⁹. G. Ivănescu și Th. Trăpcea³⁰ sunt numai doi dintre cercetătorii care susțin în studiile lor existența unei vechi influențe sârbești în Banat. Referindu-se la această problemă G. Ivănescu notează:

În graiurile bănățene și hațegane, adică pe exact aceeași arie pe care se găesc o serie de elemente slave vechi caracteristice acestor graiuri, întâlnim numeroase elemente lexicale de origine sârbă. Aceasta poate duce la ipoteza că românii din Banat, ca unii care locuiau la extremitatea de sud-vest a teritoriului dacoromân, în imediata vecinătate a sârbilor, au suferit, chiar în epoca veche a influenței slave vechi, și o influență sârbă. Totuși, se poate admite că influența sârbă s-a exercitat în această regiune, mai târziu, începând de pe la sfârșitul secolului al XII-lea, când sârbii carașoveni, care sunt ultimele resturi ale unor colonii mai numeroase, par să se fi stabilit în Banat³¹.

Acceptarea existenței diferențelor dialectale în limba slavă veche, precum și faptul că cea mai veche influență slavă nu a fost exclusiv de tip bulgar dă naștere unor noi teorii și interpretări. De exemplu, Th. Capidan, referindu-se la împrumuturile vechi slave din limba română, spunea:

Firește, unele din aceste cuvinte au pătruns în limba română din graiul vechi al Sârbilor. Anumite particularități fonetice din influența slavă nu pot fi explicate decât numai prin limba sârbă. Cu toate acestea, contactul mai des de mai târziu al Românilor cu Bulgarii a făcut ca unele cuvinte sârbești să fie înlocuite cu timpul cu cele bulgărești. Astfel încât, astăzi, prea puține urme vechi sârbești se văd în lexicul slav pătruns în limba română³².

Th. Capidan este printre primii cercetători care, alături de G. Ivănescu, acceptă și existența unei influențe vechi de tip sârbesc, desigur de pro-

---

²⁹ Vezi explicația pe care G. Ivănescu o dă cuvântului *gărină*, în *ILR*, p. 437.

³⁰ Vezi Th.N. Trăpcea, *Carașovenii – o «măruntă» populație din țara noastră*, pp. 93-101.

³¹ G. Ivănescu, *ILR*, p. 436.

³² Th. Capidan, *Macedoromâni. Etnografie, istorie, limbă*. Fundația regală pentru literatură și artă, București, 1942 / http://www.vistieria.ro/carti/istoria_romanilor/macedo-romanii.pdf, 2 decembrie 2014, ora 19:09, p. 70.

porții mult mai mici, în limba română. Printre cuvintele vechi sârbești G. Ivănescu amintește: *mâzgă*, *năvăască*, *stâncă* care, din punctul de vedere al evoluției fonetice, nu pot avea la bază etimoane vechi slave. Cu toate acestea, G. Ivănescu recunoaște că „de fapt, elementele de origine slavă care au pătruns în limba română în această perioadă prezintă în general fonetismul dialectelor slave care vor da naștere limbii bulgare de mai târziu; elementele de origine sârbocroată, eventual și slovacă sunt puține la număr”³³.

Influența slavă s-a manifestat în limba română pe două căi, care au dat naștere la două straturi de elemente vechi slave: pe de-o parte avem împrumuturile populare, care provin din graiurile vorbite și care sunt rezultatul contactului direct între cele două limbi, și împrumuturile din slavonă, împrumuturi „savante”, „cărturărești” care au început să pătrundă în limba română odată cu apariția pe teritoriul țării noastre a scrierii slave și a primelor traduceri românești. După secolul al XII-lea, datorită adoptării de către români a religiei ortodoxe, limba slavă veche bisericească a devenit limba de uz curent a bisericii ortodoxe românești, iar începând cu secolul al XIV-lea a devenit limba cancelariilor, a administrației și a primilor traducători, ea exercitând, de asemenea, o puternică influență asupra limbii române, în special în vocabular. O mare parte din împrumuturile efectuate pe această cale au intrat treptat în vorbirea oamenilor de rând, astfel încât astăzi cu greu mai poate fi făcută diferența între un cuvânt intrat pe cale orală și unul intrat pe cale scrisă.

Multe din slavonismele împrumutate în limba română fac parte din terminologia religioasă: *blagoslovenie*, *iad*, *icoană*, *liturghie*, *mănăstire*, *maslu*, *praznic*, *rai*, *sfânt*, *troiță*, *utrenie*, *vecernie*³⁴, precum și unii termeni referitori la organizarea de stat care pot fi explicați fie prin sârbo-croată, fie prin bulgară: *logofăt*, *paharnic*, *vistiernic*, *stolnic* etc. Cele din ultima categorie, datorită faptului că realitățile pe care le denumeau nu mai există, au dispărut din limba română. Pe de altă parte, unele slavonisme religioase au suferit evoluții de sens, trecând de la „sacru” la „profan”, transformându-se din împrumuturi livrești, specializate, în cuvinte „profane”, făcând parte din limbajul curent. În *Cercetări etimologice și lexico-seman-*

---

³³ Vezi explicația dată de G. Ivănescu, *ILLR*, p. 362.

³⁴ Al. Rosetti, *ILLR*, p. 286.